

KALOCSÁNYI MÓNIKA

NEMES NAGY ÁGNES BORS NÉNI KÖNYVE CÍMŰ MŰVÉNEK BÁB- ÉS DRAMATIKUS JÁTÉKOKKAL VALÓ IRODALOMPEDAGÓGIAI FELDOLGOZÁSA

5. FOGLALKOZÁS: A TALLA-GALLA, AZ ÉJSZAKAI VÁROS CÍMŰ MESE FELDOLGOZÁSA

■ Ráhangelődés

Az ötödik foglalkozáson Nemes Nagy Ágnes *Talla-Galla, az éjszakai város* (Nemes Nagy, 2012, 20) című meséje kerül feldolgozásra. Az óra első szakaszában asszociációs játékkal és a „Ki mondta, kinek és miért?” nevezetű grafikai szervezővel hangolódunk Bors néni következő történetére. Az asszociációs játék a Bors néniről szerzett eddigi információk összefoglalását szolgálja, a „Ki mondta, kinek és miért?” eljárás pedig a *Bors néni és a bors* című mesére való visszaemlékezést kívánja biztosítani. Ez a gyakorlat egy szövegismereti játék (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 276), olyan grafikai szervező, amely a különböző információkat, ismereteket, gondolatokat jól áttekinthető, rendszerező táblázatba foglalja, segít a tanulóknak feltárni a tények és a fogalmak közötti kapcsolatot, vizuális formában bemutatni gondolkodásukat és eredményesen rögzíteni a gondolkodás elemeit, logikáját (web 1). Az eljárás során a tanár kiragad egy-egy idézetet a *Bors néni és a bors* című meséből, és a tanulók megállapítják, hogy az idézetet ki mondta, kinek, hol, mikor, miért. Az idézetek alapján a tanulók megpróbálják megállapítani, hogy a szereplőket milyen viszony fűzi egymáshoz (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 276). A tanulók körbeállnak, és kezdődhet az óra.

Ismétlés asszociációs játékkal és a „Ki mondta, kinek és miért?” szövegismereti játékkal

Miután a tanulók körbeálltak, a tanár elindítja az asszociációs kört: „Nekem Bors néniéről az jut eszembe, hogy...”. A tanulók a játék segítségével felelevenítik a Bors néniéről eddig szerzett információkat.

A játék után a tanulók – még mindig körben – helyet foglalnak a szőnyegen.

A tanár egy írófelületre előre elkészít egy táblázatot, amelyben a *Bors néni és a bors* című mese egy-egy idézete jelenik meg. A tanulók feladata közösen kitölteni a táblázat Ki mondta? Kinek? Hol? Mikor? Miért? oszlopait. A játék csoportmunkára, közös gondolkodásra és emlékezésre ösztönzi a tanulókat. Mindkét játék feladata az eddigi ismeretek felelevenítése és átismétlése. A táblázat kitöltése után ellenőrzésképp a tanár felolvassa a mese azon részeit, ahol az idézetek találhatóak.

A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

Az ötödik foglalkozás ráhangolódási szakaszában már nagyon jól működött az asszociációs játék. A játék többszöri alkalmazása, gyakorlása meghozta gyümölcsét, a gyerekek szépen összefoglalták az eddigi ismereteket asszociált gondolataikkal. A következő gondolatok születtek: „Nekem Bors néniéről az jut eszembe, hogy Titilla/ hogy nagy a haja/ hogy kedves és idős/ hogy 80 éves/ hogy az apukája a malomban dolgozott/ hogy tud varázsolni/ hogy szereti a virágokat/ hogy a padláson lakik/ hogy van egy barátja – Lackó/ hogy segített Lackónak/ hogy van egy kertje/ hogy kilát a mesevilágba.”

Az asszociációs játék után kiterítettem egy nagy rajzlapot, amin idézetek szerepeltek a *Bors néni és a bors* című meséből.

Itt olvasható a táblázat két sora, amit már a tanulók töltöttek ki:

	Ki mondta?	Kinek?	Hol?	Mikor?	Miért?
„Most minden borsszemet (...) szépen összeszedek...”	Lackó „mondta”	magának	a boltban	amikor szétgurultak a borsszemek	amiért szétgurultak a borsszemek
„Semmi baj, gyerekeim (...). Rá se rántsatok, gyerekeim (...). Csak egy kis helyet adjatok...”	Bors néni	a vásárlóknak	a boltban	mikor levegőt akart venni	hogy visszafújja a borsszemeket a zacskóba

A gyerekek nagyon ügyesen dolgoztak, segítettek egymásnak a szövegek környezet felelevenítésében. A táblázat kitöltése után felolvastam az idézeteket teljes egészében (Pl.: „Most minden borsszem – gondolta Lackó – szépen összeszedek – gondolta Lackó...”), ellenőriztük a táblázatot, majd félreraktuk.

■ Jelentésteremtés

A jelentésteremtés szakaszában kerül sor Nemes Nagy Ágnes *Talla-Galla, az éjszakai város* című meséjének feldolgozására. A tanár a mesét szakaszos olvasással mutatja be, azonban ezen az órán nem kerül sor a mese teljes elolvasására, csak néhány részletére.

A tanár először felolvassa a mesében szereplő *Puduru-Talla-Galla* című verset (Nemes Nagy, 2012, 21). A vers meghallgatása előtt jóslástáblázatot készítünk a „mi lehet az a Talla-Galla?” kérdés köré. A szöveg egyes szakaszainak felolvasása között a tanulók színező feladatot kapnak, majd egy némajátékra kerül sor. A jelentésteremtés gyakorlatai fejlesztik a fantáziakészséget, művészeti és kreatív készséget, valamint a némajáték segítségével a kifejezőkészséget.

Jóslástáblázat készítése, szakaszos olvasás, némajáték és színezés

A tanár elkészíti egy írófelületre a jóslástáblázatot, amely a „mi lehet az a Talla-Galla?” kérdésre keresi a választ. A Talla-Galla kifejezés szinte semmit nem árul el magáról, ezért a tanár be-

mutatja a mesében szereplő *Puduru-Talla-Galla* című verset, melynek felolvasása közben kihagyja azt a sort, hogy „Talla-Galla város”. A vers után megtudunk néhány információt Talla-Galláról: *szép, széles, fényes, járva/ szállva – ébren/alva rátalálunk*, melyek segítenek a gyerekeknek beindítani fantáziájukat és a jóslást. Lényegében ez az olvasás első szakasza („Hosszabb néven úgy hívják, hogy Puduru-Talla-Galla. (...) Hej! Puduru-Talla-Galla.” – Nemes Nagy, 2012, 21). A tanár elárulja a tanulóknak, hogy Talla-Galla egy éjszakai város, ahová Bors néni elrepíti Lackót és egy új szereplőt. A következőkben a tanár elejéről kezdi olvasni a mesét, és többször csak néhány kérdéssel választja el az egyes szakaszokat egymástól.

A tanár elkezd olvasni a szöveget az elejéről („Este volt. (...) – Évi? Dehogynem – felelte Bors néni.” – Nemes Nagy, 2012, 20), majd megáll és előveszi Évi bábuját. A jóslás módszere ebben az esetben is alkalmazható: a gyerekek ötleteket gyűjtenek arról, hogy ki lehet Évi, milyen kapcsolatban állhat Lackóval. A tanulók körbeadják a bábút, megnézhetik és kipróbálhatják mozgását. A tanár folytatja az olvasást („És amint kiszálltak az ablakon, Lackó látta a holdfényben (...) Ennek a nyúlnak régebben négy lába volt, de az egyik lejtött.” – Nemes Nagy, 2012, 20), és a szakasz végén

kérdéseket tesz fel: mivel repült Bors néni/Lackó/Évi Talla-Gallába? (háromlábú szék, háromkerekű bicikli, háromlábú nyúl). A válaszok után beszélünk a hármasszám mesebeli jelentőségéről.

A következő szakasz elolvasása után („- Hová megyünk? – kérdezte Évi. (...) Talla-Galla éjszakai város.” – Nemes Nagy, 2012, 21-21) a tanár elmondja a tanulóknak, hogy most, az órán, csatlakozva Bors nénihez és a gyerekekhez, az egész osztály „elrepül” Talla-Gallába. A tanár megpróbálja megteremteni az éjszakai város hangulatát. A lehető legjobban besötétítjük az osztályt, és elhelyezünk néhány olvasólámpát a terem egyes pontjain. Lehetőség szerint a padok átrendezésével nyolcszögletű teret alakítunk ki az osztályban. A tanulók kapnak egy kis időt, hogy kitalálják, mivel tudnának elrepülni az éjszakai városba, majd némajátékkal bemutatják a többieknek az ötleteiket, akik megpróbálnak rájönni az adott repülési módra. Miután mindenki bemutatta, hogyan és mivel repülne, folytatódhat az olvasás.

Miután a tanár a következő szakaszt felolvasta („Talla-Galla éjszakai város. (...) Azonkívül persze a vízilovakat, és mindenfélét, ami még akad.” – Nemes Nagy, 2012, 21-23), előkészíti az előre megfestett teret a fehér színű elefántokkal és vízilovakkal, majd minden tanuló elvesz egy állatot és helyet foglal. A ta-

nulók a lehető legtöbb színt felhasználva színezik ki a fehér alakokat. Míg színeznék, a tanár felolvassa a mese végét („- Elég volt belőle – mondta Bors néni. (...) Hej! Puduru-Talla-Galla.” – Nemes Nagy, 2012, 26). Amikor mindenki befejezte az állatfestést, közösen felragasztjuk őket a megfestett nyolcszögletű térre.

A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

A foglalkozás megvalósításakor a mesének csak egy részletét olvastam fel, szakaszokra bontva. A *Puduru-Talla-Galla* című vers felolvasása után a gyerekek a következő gondolatokat írták a Mi lehet az a Talla-Galla? kérdés köré: „egy madár, egy falu a levegőben, egy város, egy virág”. Megindokoltattam a gyerekek gondolatait, tehát rákérdeztem, például miért gondolják, hogy madár. A gyerekek a versben hallottakkal indokoltak: „mert benne volt a versben, hogy szállva – és a madár száll...”.

Évi bábujának bevezetésekor a gyerekek maguktól kezdték el a jóslást, vagyis a bábú felkeltette a természetes kíváncsiságukat: „Szerintem ő a Lackó testvére. Szerintem meg a szerelme. Szerintem csak egy barátja vagy ismerőse.” A bábút ezúttal is magam készítettem el, kesztyűsbábuként, amit felpróbálhattak a gyerekek, kipróbálhatták mozgását.

Kreatív megoldások születtek a Talla-Gallába történő repülés megoldásának kérdésekor is. Volt olyan gyermek, aki repülővel, helikopterrel repült, azonban akadtak néhányan, akik elrugaszkodtak a valóságtól, és virágon, repülő cipővel, szőnyegen vagy Bors nénivel repültek.

Minden játék és gyakorlat nagyon jól sikerült a jelentésteremtés szakaszában, a gyerekek nagyon kreatívan dolgoztak, szép, színes állatokat alkottak, amiket közösen ragasztottunk fel a megfestett térre.

■ Reflektálás

Az óra reflektálási szakaszában vázlatkészítéssel összefoglaljuk a mesét. A vázlatot az „Összekevert sorrend” (N.Tóth, Petres Csizmadia, 2015, 309) megbeszélési technikával fogalmazzuk meg. A vázlatkészítés az információk hatékonyabb elsajátítását biztosítja, és az osztály közös munkájának során fejleszti a problémamegoldó és bíráló készséget, az együttgondolkodás képességét és a cselekmények időrendbe sorolásával a logikus gondolkodást.

Vázlatkészítés az „Összekevert sorrend” technikával

A mese történetéből a tanár előre készít vázlatot egy papírlapra, amit feldarabol. A tanulók elkészítik a vázlatot az „Összekevert sorrend” eljárással, melynek

lényege, hogy a tanár a mese esemény-soraiból több különböző mozzanatot, fázist ír fel külön papírcsíkokra, majd összekeverve a kör közepére helyezi. A tanulók közös megbeszéléssel rendezik sorba az eseményeket, indokolják az ötleteiket. Ha elkészül a sorrend, a tanár felolvassa még egyszer a mesét, majd a gyerekek összevetik a sorba rendezett megoldását az újraolvasott mesével. Az esetleges eltérések okait közösen megvizsgáljuk.

A megvalósításhoz kapcsolódó tapasztalatok, reakciók

A foglalkozás megvalósításakor a reflektálási szakaszban a kör közepére helyeztem a papírcsíkokat, amik a következő mondatokat tartalmazták: *Az ablak kinyílt, és berepült rajta Bors néni. Lackó már nagyon várta Bors nénit. Bors nénihez és Lackóhoz csatlakozott Évi is. Bors néni a háromlábú csizmadiaszékén, Lackó a háromkerekű biciklijén, Évi pedig egy háromlábú nyúlön repült Talla-Gallába. Talla-Galla egy éjszakai város, melynek a teljes neve Puduru-Talla-Galla. A város közepén volt egy nyolcszögletű tér, ami pont olyan volt, mint a Nyolcszögletű Tér otthon. A Nyolcszögletű Térre egyszerre csak bejöttek az elefántok és a vízilovak. A tér tele volt félig elefántokkal, félig vízilovakkal. Bors néni kétféle munkát bízott Lackóra és Évire,*

mégpedig azt, hogy először rendezzék el az állatokat, majd fessék ki őket. Az állatokat azért kellett befesteni, hogy jól lehessen látni őket. Mikor már minden elefántot és vízilovat befestettek, folszálltak magasra és hazarepültek.

Az osztályban lévő irányító típusú gyerekek azonnal nekiálltak a mondatok sorba rendezésének, azonban nem szerettem volna, ha a gyerekek többsége, akarata ellenére, kimaradna a játékból. Mindenkit visszaültem a körbéli helyére, és minden mondat után én határoztam meg, hogy ki csatolja a következő mondatot a vázlatához. A legtöbb tanuló szóhoz jutott, figyeltek egymásra és közbeszóltak, ha nem értettek egyet társuk döntésével. Minden pontot megvitattunk, majd az óra végén ellenőrzésképp újra felolvastam a mesét. A gyerekek ügyesen sorba rendezték az eseményeket, maguk is elégedettek voltak.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

■ N.Tóth Anikó – Petres Csizmadia Gabriella: *Módszertani szövegyűjtemény az irodalom oktatásához.* Nyitra, KeTK, 2015.

■ Nemes Nagy Ágnes: *Bors néni könyve.* Budapest, Móra Ferenc Könyvkiadó, 2012.

■ web 1 – <http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/TanulasiTanitasiTechnikak/Foldrajztanitasban/ch03.html>